

autoría corresponde / Mirkovets Dmytro, Atamanchuk Volodymyr, Marko Sergii, Dubivka Irina : y Matsola Antonina el cual será publicado en la Revista Cuestiones Políticas, Volumen 39, Número 69, 2021.

10. Судові експертизи в процесуальному праві України: навч. посіб. / за заг. ред. О. Г. Рувіна. Київ: Вид-во Ліра-К, 2019. 424 с.

11. Криміналістика : підручник / [В. В. Пясковський, Ю. М. Черноус, А. В. Самодін та ін.]; за заг.ред. В. В. Пясковського. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ: Філія вид-ва «Право». 2020. 752 с.

Александренко Олена Віталіївна,
науковий співробітник науково-дослідної
лабораторії з проблем криміналістичного
забезпечення та судової експертології
ННІ № 2 Національної академії внутрішніх
справ, кандидат юридичних наук, доцент

ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ У СВІТЛІ СУЧАСНИХ РЕАЛІЙ: ПОГЛЯД ВИКЛАДАЧА, НАУКОВЦЯ, ПРАКТИКА

Будь-яке вдосконалення діяльності та підвищення ефективності роботи галузі економіки, окремо взятого підприємства тощо неможливе без головного: без їх кадрового складу, колективу людей, які вирішуватимуть вказані завдання. Не є виключенням вітчизняна правоохоронна система, яка за роки незалежності України зазнала і пережила стільки реформвань, як ніяка інша галузь. Враховуючи завдання, які стоять перед правоохоронними органами України, та сучасні реалії українського життя (відкрита повномасштабна агресія, воєнний стан, численні руйнування інфраструктури, кількість внутрішньо переміщених осіб та ін.) актуальності набувають питання ефективної їх роботи, що насамперед пов'язано із особовим складом, з якістю його підготовки.

Серед проблем, які супроводжують процес підготовки майбутніх правоохоронців, однією з них, такою, що може потягти появу нових проблем, нам видається нестача або невміння використовувати слідчими та їх процесуальними керівниками на практиці необхідних у щоденній діяльності знань з різних галузей знань. Для слідчого, це, насамперед, криміналістика, судова медицина, судова психологія, нові можливості і методики судових експертиз, досвід розслідування злочинів, викладений у спеціальній та мемуарній літературі (спогади слідчих, прокурорів, суддів, адвокатів, експертів). Вміле використання таких знань при розслідуванні вказати нові можливості і шляхи для виявлення і збирання доказів, для вирішення складних слідчих ситуацій.

Відомий через успішні розслідування гучних злочинів слідчий в особливо важливих справах В.І. Калініченко, згадував про користь у своєму становленні як слідчого вивчення практичного досвіду

розслідування. У зв'язку з цим слід визнати суттєвою прогалиною в підготовці слідчих та отриманні необхідних їм знань відсутність наразі видань на кшталт «Слідчої практики» (154 випуски), «Слідчої практики МВС України» (видання ГСУ МВС), «Слідчої практики України» (видання Генеральної прокуратури України), низки видань з обмеженим доступом «Бюлетень з обміну досвідом роботи», періодичних видань відомчих (журналів) на зразок «Міліції України», інших подібних видань минулих років з їх розділами практичного спрямування «На допомогу слідчому, оперативному працівнику, прокурору». В цих виданнях самі слідчі, прокурори, керівники слідчих підрозділів наводили власний досвід роботи по розкриттю та розслідуванню найбільш важливих і складних кримінальних справ, про пошук тактичних рішень і приклади результативної тактики проведення окремих слідчих дій. Пізніше у випуски «Слідчої практики» стали додаватися коментарі і статті науковців, у тому числі – зі слідчим досвідом в минулому, щодо їх досвіду участі в розслідуванні (В.І. Бояров, В.О. Коновалова, В.Ю. Шепітько та ін.).

Нажаль, численні публікації з питань підвищення якості освіти та підготовки кадрів для правоохоронних органів, так само як і навчальні плани, методичні розробки для проведення занять у юридичних, у тому числі вищих навчальних закладах освіти з специфічними умовами навчання, не містять пропозицій щодо необхідності викладання низки важливих для професійного становлення слідчих і оперативних працівників дисциплін саме викладачами з достатнім практичним досвідом (на постійній основі або залучених для проведення конкретних лекційних, практичних, семінарських, лабораторних занять, вчень та ін.). Мова зазвичай йде про застосування новітніх (інноваційних) методів навчання, включення ділових ігор, вчень тощо. Хоча більш важливим є питання – хто саме буде проводити ці заняття на належному рівні, з демонстрацією конкретних вмінь (тактичних прийомів допиту, у тому числі різних категорій осіб), одночасного допиту (у тому числі складання протоколу слідчої (розшукової) проведення різних видів слідчого експерименту, призначення судових експертів і роботи з експертом під час їх проведення та ін.). Так само відсутні вищевказані важливі для підготовки правоохоронців-професіоналів видання у списку літературних джерел до навчально-методичних матеріалів. Як же передати накопичений десятиліттями багатий слідчий і оперативний досвід прийдешнім правоохоронцям, як не через його передачу ще живими слідчими і оперативниками або використовуючи свідчення про нього у слідчій практиці та мемуарах правоохоронців (в яких він наразі тільки й залишився)?

Чому тоді дивуватися, що мало хто з майбутніх слідчих і оперативних працівників, навіть з майбутніх спеціалістів-криміналістів (скільки вже змін зазнала назва останньої професії, чи

змінили ці перейменування щось на користь справі?) може назвати видатних українських представників вказаних правоохоронних спеціальностей: як сучасників, так і працівників минулих років, пострадянського періоду (Р. Сушко, Г.І. Климівич, В.П. Полєнова, В.С. Кур, Б.І. Хряпа, В.П. Калачікова, В.І. Калініченко та ін.).

Яке місце криміналістики у підготовці майбутнього слідчого і розшуковця? Наскільки зацікавлені у цьому правоохоронні міністерства і відомства, навчальні заклади? Що робиться ними, щоб покращити професійну і практичну складові цих спеціальностей?

Вдамося до наступних прикладів, які, на наш погляд, можуть свідчити про стан справ у вказаній галузі освіти. Так, не в кожному юридичному виші в бібліотеці є примірник найвідомішої, корисної у всіх сенсах і цікавої роботи Ганса Гроса «Жерівництво для судових слідчих як система криміналістики», так само як і роботи інших видатних криміналістів. Хоча будь-яке навчання, на нашу думку, починається із зацікавленості певною діяльністю, професією, примірювання своїх сил до опанування та заняття нею протягом життя. Детективні оповідання А.Конан Дойла, Агати Крісті тощо, так само як і мемуари слідчих («Записки слідчого» та ін.) можуть лише викликати цікавість до цієї роботи. Проте, підтримувати цей інтерес, викликати у слухачів і курсантів бажання навчатися цьому, а в подальшому постійно вдосконалювати свої знання і навички здатні інші публікації, інші види навчання. Тут ми знову повертаємося до необхідності поглиблювати вже набуті за час навчання у виші професійні знання, опановуючи саме практичну складову, що неможливе без звернення до слідчої практики, до відомих розслідувань гучних злочинів, аналізуючи хід їх розслідування та допущені при цьому недоліки. На нашу думку, аналіз таких недоліків є важливою складовою в подальшому професійної роботи слідчого чи оперативного працівника, чому не приділяється належної уваги, виходячи із запропонованих для навчальних дисциплін вишів списків рекомендованих літературних джерел як для курсантів, так і для слухачів, які підвищують свою кваліфікацію.

Справу підготовки співробітників правоохоронних органів України слід поставити на професійні рейки, залучити необхідний потенціал і посилити практичну складову навчання. Тим більше, враховуючи існуючі природні труднощі, викликані як перманентними реформуваннями цієї сфери, так і життєвими реаліями українського життя – появу викликів, пов'язаних із появою нових, раніше не знаних, видів правопорушень і злочинів, воєнним станом і необхідністю оперативно реагувати на раніше не знані ситуації та приймати по них рішення. Це, зокрема, виявлення масових поховань закатованих жертв російської агресії, міжнародні стандарти розслідування, відповідно до яких мають діяти українські правоохоронні органи, щоб забезпечити можливість притягнення до відповідальності за воєнні злочини та ін. Всього цього не зустрічалося після Другої Світової війни проведення

Нюрнберзького та інших судових процесів такого роду. Вочевидь, слід створювати нову слідчу практику реагування на виклики воєнного часу, творчо застосовуючи існуючий міжнародний досвід.

Таке наше бачення проблем підготовки правоохоронців і основних шляхів їх вирішення. Хотілося б почути експертні думки практиків, науково-педагогічних працівників, керівників правоохоронних органів, установ, навчальних закладів з цього питання.

Антонюк Поліна Євгенівна,
професор кафедри криміналістики
та судової медицини Національної академії
внутрішніх справ, кандидат юридичних
наук, доцент;
Сорока Ірина Вікторівна,
доцент кафедри криміналістики та судової
медицини Національної академії внутрішніх
справ, кандидат юридичних наук

ПИТАННЯ НАЛЕЖНОГО ВИКОРИСТАННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Л. Гапонова зазначає, що криміналістична термінологія української мови – це терміносистема, ядро якої складають терміни криміналістики – слова або словосполучення, що співвідносяться з криміналістичними поняттями, мають наукові визначення і вступають у системні відношення з іншими подібними одиницями мови, утворюючи разом з ними особливу систему – термінологію [1, с. 32].

Неможливо не погодитися з Є.В. Ковкіною, яка зазначає, що ефективність професійної комунікації криміналістів залежить від багатьох чинників, серед них і вміння правильно організувати процес спілкування й обґрунтування своїх думок, спираючись на знання ситуації, мотиву, мети, на правильне розуміння фахових термінів, уникання помилок, неточностей, а також невластивих українській мові термінів [2, с. 71]. При цьому, на думку дослідниці, важливу роль у вивченні предмета криміналістики відіграє правильне викладання фахової термінології із використанням наукового професійного мовлення. Для майбутніх фахівців знання мови є основою оволодіння спеціальністю, за допомогою якої вони зможуть розв'язувати складні завдання, проводити дослідження [2, с. 71].

Разом з тим, враховуючи відсутність системної комплексної роботи щодо розроблення та уніфікації криміналістичної термінології української мови на фоні безперервного розвитку науково-технічного прогресу, а також загального зниження критеріїв до якості наукової діяльності в галузі криміналістики та судової експертології й зведення до формальності практики здорового конструктивного рецензування наукових розробок взагалі і в галузі криміналістики зокрема, вимушені констатувати наявність некоректного вживання криміналістичної